

דבר העורך

אשר לקחתי מיד האמרי בחרגי ובקשתי

כתוב בפסוק (בראשית פרק מח פסוק כב) אֲשֶׁר לקחתי מיד האמרי בחרגי ובקשתי, ותירגם אונקלוס 'בצלולי ובבעותי', שיעקב אבינו אומר לבניו שבכח התפילה לקח מיד האמורי.

וביאר המשך חכמה (שם) ש'צלולי' הוא הנוסח הקבוע של התפילה המשול לחרב שיש ללהב הברזל המיוחד כח לפעול מצד עצמו. ו'בעותי' הוא הבקשה הפרטית שאין בה כח לפעול מצד עצמה רק מצד הכוונה, וכפי גדול הכוונה שמישים נפשו בכפו כך תתקבל הבקשה, ומשולה לקשת שבעצמו אינו מניק רק מכח היורה, וכפי מתיחת הקשת יגבר כח החץ.

והבהל ביניהם, שבתפילה הקבועה הכוונה אינה מעכבת, ואם כיון לבו בברכת אבות יצא, ומספיק כוונה מועטת, כמו חרב. אבל בתפילה שמחדש מעצמו על צרכיו, צריך כוונה יתירה, כמבואר בגמ' (ברכות דף כט:), שרוב זירא אמר, שהוא צריך לחדש דבר בתפילתו, וירא שמא יהיה טרוד.

והמחיש הג"ח שמשון דוד פניקוס זצ"ל (שערים בתפילה עמוד קיט), שאם אדם רוצה להפיל חומה באמצעות כדור ברזל, צריך כוחות עצומים להפיל את החומה, אבל אם יש בכדור חומר נפץ, בפעולה קלה מפעיל את החומר נפץ ומפיל את החומה. כך גם בתפילה שהאבות הקדושים חידשו, ואנשי כנסת הגדולה קבעו, ובאמירת פרקי תהלים שחיבר דוד המלך, הכח גדול ועצום בעולמות העליונות, שפועל בצירוף הכח של מתקני התפילות.

ברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

בקשות פרטיות בתפילה

בקש רחמים פעני בפתח

תכנית: במסגרת סדרת הגיליונות בנושא 'תפילה כהלכה', מוקדשים הגיליונות שלפנינו לנושא 'בקשות בתפילה'. הגיליון הנוכחי 451 'בקשות פרטיות בתפילה'. גיליון 452 'בקשות פרטיות בשבת'. גיליון 453 'בקשות פרטיות בראש השנה'. גיליון 454 'בקשות פרטיות ביום הכיפורים'.

במאמר שלפנינו יתבאר; האם מותר וראוי לבקש בקשות פרטיות באמצע תפילת שמונה עשרה? באיזה מקום נכון להוסיף בקשות; ג' ראשונות, ברכות אמצעיות, 'שמע קולנו', ג' אחרונות, 'אלוקי נצור', לפני 'יהיו לרצון', אחרי 'יהיו לרצון'.

תנאי ההוספה; בתחילת הברכה או באמצעה או בסופה, לשון יחיד או לשון רבים, מעין הברכה או כל בקשה, על ההוה שהחולה יבריא או גם על העתיד שלא יחלה?

1. שואל אדם צרכיו

מבואר בגמ' (עבודה זרה דף ז' דף ת. ח) וחלק מוזכר גם בברכות דף לא.) 4 מימרות בנושא בקשות פרטיות בתפילה; א. נחום המדי אומר, שואל אדם צרכיו בשומע תפלה. ב. מוסיף רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, אם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה מעין כל ברכה וברכה אומר. ג. מוסיף רב חייא בר אשי אמר רב, אם יש לו חולה בביתו מזכיר אותו בר'פאנו, ואם צריך לפרנסה אומר ב'ברך עלינו' (ויבואר להלן שנחלקו הראשונים האם ב' וג' הוא אותו דין או לא). ד. מוסיף ר' יהושע בן לוי, אם בא לומר אחר תפילתו, אפילו כסדר יום הכיפורים אומר.

2. כללי התפילה

כלל הדינים נפסקו בשו"ע ונו"כ; דיני ג' ראשונות

מזל טוב

ברכת מזל טוב לידי מערכת הילכתא הג"ר משה וייזר שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו תחי' בשעטו"מ
יהי רצון שיזכה לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים ויריה ממנה ומכל צאצאיו רוב נחת דקדושה אמן

כלומר, ברכת 'שמע קולנו' מיוחדת לכלל הבקשות, ולכן רשאי לבקש בה גם על שאר בקשות שאינם מעניין הברכה, וגם על העתיד, וגם על הרבים באמצע הברכה.

אחר התפילה: בסוף התפילה לפני 'היו לרצון' או לאחריו, יכול לבקש כל בקשה שרוצה, ובכל לשון שרוצה. וטוב יותר לקבוע תפילות על כל הענינים הצריכים לו אחר שמונה עשרה, מאשר לקבוע בברכת שומע תפלה, כדי שכשיצטרך לענות קדיש או קדושה, יוכל לענות אחר אמירתו 'היו לרצון'.

מיד בסיום שמונה עשרה רשאי לומר תחנונים, ולכתחילה יאמר תחילה לפני התחנונים 'היו לרצון', ורשאי לסיים אחרי התחנונים שוב ב'היו לרצון'. וגם אם לא אמר 'היו לרצון' אינו חמור יותר מברכת שומע תפילה, ורשאי להוסיף בקשות ולהאריך בהם (שו"ע סימן קכב סעיף ב, משנה ברורה ס"ק ז, ח).

3. צרכי רבים בברכות אמצעיות

שיטת רבינו יונה: לשיטת רבינו יונה (ברכות דף כב: מדפי הרי"ף) יש ארבעה כללים בבקשת צרכי בתפילה: 1. בברכת שומע תפילה, מבקש על כל צרכיו בכל האופנים. 2. בסוף כל ברכה אמצעית, מבקש מעין הברכה בלשון רבים. 3. באמצע ברכה אמצעית, מבקש רק בלשון יחיד. 4. אחרי סיום שמונה עשרה, מבקש בין בלשון יחיד בין בלשון רבים. וביאר **הבית יוסף** (סימן קיט) שרבינו יונה הוכיח דבריו מכך שיש ארבע מימרות בגמ', מכאן שיש ארבעה חילוקי דינים. ופירש **באמרו מרדכי** (סימן קיט ס"ק ב) שלא דוקא ד' דינים, אלא הכוונה ד' כללים חלוקים, אבל מצד הדינים יש רק ג' דינים, כי 'שומע תפילה' 'אחר גמר התפילה' דינם שווה.

יחיד לצורך רבים: לצורך רבים צריך לומר בלשון רבים, ואסור לומר בלשון יחיד, ומותר רק בסוף הברכה ולא באמצעה, שהרי כל הברכות נתקנו בלשון רבים, וכאשר מוסיף לשון רבים באמצע הברכה, נראה כמוסיף על מטבע הברכה שקבעו חכמים.

בסוף התפילה, בין קודם 'היו לרצון' בין לאחר 'היו לרצון', רשאי להאריך בין בלשון יחיד בין בלשון רבים. ולגבי יחיד בברכת שומע תפילה, נחלקו בשיטת רבינו יונה. לשיטת **הבית יוסף והשו"ע** רשאי לבקש גם באמצע הברכה בלשון רבים, מאידך לשיטת **הב"ח** גם בשומע תפילה אסור לבקש באמצע הברכה בלשון רבים, משום שנראה כמוסיף על הברכות.

יחיד לצורך יחיד: כשיש לו חולה בתוך ביתו, אומר את נוסח הבקשה בלשון יחיד ולא בלשון רבים, ולכן רשאי לבקש גם באמצע הברכה, כי אינו נראה כמוסיף.

רבים לצורך רבים: אומרים בלשון רבים, ומותר אפילו

ואחרונות בסימן קיב סעיף א ב, דיני ברכות אמצעיות בסימן קיט סעיף א ב, דיני סוף התפילה סימן קכב סעיף ב.

ראשונות ואחרונות: אסור להפסיק בבקשת צרכי יחיד בשלשה ראשונות, שהם סידור השבח לפני רבו, ובשלשה אחרונות שדומה לעבד שקיבל פרס מרבו המשבחו והולך לו.

אולם חידשו **בתוס'** (ברכות דף לד. ד"ה אל ישאל, עבודה זרה דף ח. ד"ה אם), שלצורך רבים מותר להפסיק בג' ראשונות ובג' אחרונות, שזה הוא שבח וכבוד לרב שרבים צריכים לו, כמנהג לומר הזכרות של ימים נוראים בברכות ראשונות ובברכות אחרונות, ואומרים בתפילה קרוביץ' (פיוטים ויצרות, ראשי תיבות קול רינה וישועה באהלי צדיקים, בית יוסף סימן סח), ו'יעלה ויבוא' בברכת רצה (שו"ע סימן קיב סעיף א, משנ"ב ס"ק א).

אמצעיות: ברכות אמצעיות דומות לעבד שמבקש פרס מרבו, ובכל ברכה אמצעית רשאי להוסיף מעין הברכה. ומבואר **בפרי מגדים** (סימן קיט אשל אברהם ס"ק א), וכן מדויק **ברש"י** (עבודה זרה ח. ד"ה מעין), שיבקש רק על ההוה ולא על העתיד, כגון שהיה משכח תלמודו יתפלל באתה חונן, היה לו חולה בביתו יבקש עליו ברפאנו, אבל לא יבקש על הבריא שלא יחלה, וכן אם היה נצרף לפרנסה יתפלל בברך עלינו, אבל לא יבקש על העתיד שלא יחסר לחמו.

וצריך להתחיל מאמר שלם מנוסח הברכה, כמו 'אתה חונן לאדם דעת', ואח"כ יבקש שיתן לו ד' דעה, כדי שהברכה תהיה עיקר והבקשה תפילה (שו"ע סימן קיט סעיף א, משנ"ב ס"ק א ג).

וביאר **בערוך השולחן** (סימן קיט סעיף א) שצריך להתחיל במטבע הברכה שטבעו חכמים, שהוא העיקר, וקודם שיאמר חתימת הברכה יבקש בקשתו, ויראה שיסיים בבקשתו במעין חתימה.

לאחר אמירת ברוך אתה ד', מצד **הפמ"ג** (סימן קכב משבצות זהב ס"ק ב) שאסור להוסיף בקשה, ולא הכריע בדבר (משנ"ב סימן קיט ס"ק ז).

ומבואר **בראב"ד ובחידושי הרי"ן** (עבודה זרה דף ח. ת. ח) שאם יש לו חולה בתוך ביתו, אינו רשאי להמתין עד שומע תפלה, אלא יתפלל ברפאנו, ואם לא התפלל ברפאנו יתפלל בשומע תפילה.

שומע תפילה: ברכת 'שומע תפילה' כוללת כל הבקשות ולכן נתקנה, ולכן רשאי לבקש בה כל צרכיו בכל אופן שיצרה, וכן רשאי לבקש בה גם על העתיד, כגון הבריא שלא יחלה, והעשיר שלא יחסר לחמו. וטוב להתוודות על חטאיו ויאמר חטאתי עויתי פשעתי, ויבקש על מזונותיו אפילו הוא עשיר (שו"ע סימן קיט סעיף א, משנ"ב ס"ק א. ד.).

שמונה עשרה. והוסיף שבוודאי גם לזה כוונת המגן אברהם, שהאדם לעצמו רשאי להוסיף, אך לא לעשות מזה נוסח קבוע לכלל המתפללים.

ומפורש בדבריהם, שהאיסור הוא רק בתוך שמונה עשרה, אבל אחרי שמונה עשרה מותר, וכעין מה שמצינו, שהאמוראים הוסיפו נוסח משל עצמם לאחר שמונה עשרה.

5. שיטת הגר"א מוילנא

ידוע ומפורסם כמה חידושים מהגר"א (אמרי נועם ברכות דף ד: שנות אליהו ברכות פרק ה משנה א ד"ה כדי שיכוננו את לבם לאביהם שבשמים, סדור אזור אליהו עמוד מז, גר"א על אסתר פרק ח פסוק ג), בנושא בקשות בתפילה; לפני 'היו לרצון': הבקשות בסוף התפילה יאמר קודם 'היו לרצון', כי אם יקדים אמירת 'היו לרצון', נמצא שכבר סיים את התפילה.

תפילה על כלל ישראל: עיקר מטבע התפילה שטבעו

חכמים, הוא תפילה על הכלל שיהיו כל ישראל בתכלית השלמות ויהיה נשלם כנסת ישראל למעלה, ורק לאחר סיום שמונה עשרה נתקנה תפילת 'אלקי נצור' על האדם עצמו, ולכן במטבע התפילה שטבעו חכמים אסור לכיוון לצורך עצמו אפילו כשצריך לאותו דבר, אלא יתפלל על כלל ישראל, ורק במקום הצורך רשאי להוסיף תפילה מעין הברכה על עצמו. אמנם בתפילת 'אלקי נצור', יתפלל על עצמו, שתפילת 'אלקי נצור' נתקן על עצמו.

בסיום שמונה עשרה: המקום הראוי להוסיף בקשות ותחנונים על עצמו, הוא אחרי סיום שמונה עשרה, ב'אלקי נצור' לאחר סיום התפילה, כמבואר בגמ' (ברכות דף טז:): **ובירושלמי** (ברכות דף ד:): שתפילות

האמוראים היו אחרי התפילה.

6. הוראות פוסקי זמננו

דרך ישרה: מבואר ב**שו"ת אגרות משה** (יו"ד חלק ג סימן מה) לגבי אשה שצריכה להתוודות בתפילה, תתוודה אחרי גמר שמונה עשרה לפני 'אלוקי נצור', ולא ב'שמע קולנו', כי בשביל להוסיף תפילה ב'שמע קולנו' צריכה להיות בקיאה בהלכות תפילה, שלא לומר דברים יתרים שיהיו הפסק בברכה, לכן עדיף להוסיף לפני 'אלוקי נצור' שאין לדקדק שם כל כך בצורת ההוספות, ותוכל לבקש בכל לשון כל מה שתרצה.

מנהג הגר"ח **קניבסקי זצ"ל** (אלא ד' אמות עמוד ג) שהיה מבקש רק בסוף התפילה, כיון שבאמצע התפילה צריך להזהר בהרבה פריטים, כגון לקצר בבקשות וכדומה. והשיב (אשי ישראל פרק לב הערה סא), שגם אם ענה דברים

באמצע הברכה, כמו סליחות באמצע ברכה אמצעית של יום הכיפורים. ומה שרבים גזרו תענית והתפללו לרפואת **המהרי"ל** (ליקוטי מהרי"ל) ואמרו סליחות באמצע ברכת סלח לנו, אין ראייה להתניי רבים לצורך יחיד, כי רבים צריכים לתורת המהרי"ל, ודינו כרבים לצורך רבים.

שיטת הרא"ש: בנקודה אחת נחלקו **הרא"ש** (סימן כא), ו**הרמב"ם** (הלכות תפילה פרק ו הלכה ב ג), על רבינו יונה, וסוברים שיש רק 3 כללים ולא 4 כללים, כי בברכות האמצעיות בין באמצע הברכה ובין בסופה, רשאי לבקש בלשון רבים ובלשון יחיד, בין לצורך רבים בין לצורך יחיד, ואין הבדל לענין זה בין שומע תפילה לשאר ברכות אמצעיות. וכוונת רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת אם בא לומר בסוף ברכה וכו', למעט שלא יבקש בתחילת הברכה, אלא יתחיל מעין הברכה, ואחר כך יכול להאריך בדברי ריצוי ותחנונים כרצונו. וכן מדויק **ברש"י** (עבודה זרה דף ח.).

להלכה נפסק בבית יוסף ובשו"ע (סימן קיט סעיף א), ו**במשנ"ב** (ס"ק ט) כשיטת הרא"ש והרמב"ם, אלא שצריך לחוש לתחתילת השיטת רבינו יונה.

4. אריכות וקביעות

אריכות: לדעת **המרדכי** (ברכות פרק אין עומדין סימן קג) כשמוסיף בברכה לצורך יחיד, לא יאריך אלא יקצר. ורק לאחר התפילה (גם קודם 'היו לרצון') מותר להאריך אפילו כסדר יום הכיפורים. אמנם לצורך רבים מותר להאריך גם בתוך התפילה (שו"ע סימן קיט סעיף ב).

קביעות: לדעת **המגן אברהם** (סימן קיט ס"ק א), ו**הברכי יוסף** (סימן קכב ס"ק ב), ועוד הרבה **אחרונים** וכן נוקט **המשנ"ב**

(סימן קיט ס"ק ד, ושער הציון ס"ק ב) רשאי להוסיף אפילו בקביעות. טוב לומר חטאתי עויתי פשעתי, ולשאל מזונותי אפילו הוא עשיר (כתבים) וכמבואר **בזוהר הקדוש** (שמות דף סב:).

מאידך לדעת **הט"ז** (סימן קכב ס"ק ב) אין להוסיף בקביעות אפילו בשומע תפילה. וכתבו **האדר"ת** (תפילת דוד סימן יג), ו**הערון השולחן** (סימן קיט סעיף ב), נראה פשוט שאין לקבוע ולומר תמיד את היהי רצון על החולה ברפאנו, שנראה כאלו קבעוהו חז"ל, ובוודאי צריך שיהיה היכר בין תפילת חובה לתפילת הרשות, ורק בעת הצורך מותר להוסיף.

והרעיש הערוך השלחן, על המדפיסים שהוסיפו בסידורים בשמע קולינו תפילה קבועה, אנא ד' חטאתי, אתה הוא הזן ומפרנס, ורבים אומרים אותו תמיד ככל תפילת

לפי שהקהל סיימו קודם, תוסיף באחת או בשנים, כדי שלא תצטרך למהר בברכה אחרת.

לדעת הגר"ב צ"ל אבא שאול זצ"ל (אור לציון חלק ב עמוד עו) לגבי בקשה על החולה, אם החולה הוא מבני ביתו, יכול לבקש עליו בברכת רפאנו, ואם אינו מבני ביתו יבקש עליו בשומע תפילה כשאר בקשות, שהרי צרכי רבים אין לבקש ברפאנו, וחולה שאינו מבני ביתו נחשב כרבים, ואם החולה הוא תלמיד חכם, אפילו שאינו קרובו יבקש עליו בברכת רפאנו, משום שנחשב כבני ביתו.

7. הצורך לפרש בקשתו

הלימוד מיעקב אבינו: כתב במשנה ברורה (ס"ק ב) בשם הוזהר (פרשת וישלח דף קסט עמוד א) שלומדים מן הפסוק (בראשית פרק לב פסוק יב) הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו שֶׁהַתַּפִּלָּל צָרִיךְ לִפְרֹשׁ אֶת דְּבָרָיו כְּרֹאוּי, כְּפִי שֶׁשֶׁעֲשֵׂה יַעֲקֹב אֲבִינוֹ שֶׁפִּירֵשׁ תְּפִילָּתוֹ לַהֲצִלָּה מִיַּד עֵשָׂו. וְכַתֵּב הַשֵּׁלָה (פרשת וישלח דרך חיים תוכחת מוסר), ולא יחשוב המתפלל הרי הקדוש ברוך הוא בוחן לבות ומבין כוונתו, אלא יפרש את בקשתו. והטעם, כי מילות התפלה שנוצרות מהאותיות הקדושות, עולות למעלה ובוקעות רקיעים.

ומבואר במדרש (אסתר רבה פרשה ז סימן כד) משל לאדם שהיה מהלך בדרך ומדוחק ההליכה נבקע קרטולו, התפלל הלואי היה לי חמור אחד, עבר שם שר רומי שחמורתו ילדה עיר קטן, אמר לו השר, קח את החמור הקטן הזה והרכב אותו על כתיפך, כיון שאינו יכול לילך ברגליו. אמר אותו אדם, הנה תפילתי ששעמה שהתפללתי שה' יזמין לי חמור, אבל אני לא שאלתי כהוגן שהיה לי לפרט את בקשתי שאני רוצה חמור לרכב עליו.

ובאור החיים (דברים פרק ג פסוק כג ד"ה עוד) הביא את דברי המדרש הללו, כשפירש את התנאי הרביעי מן התנאים הנצרכים לתפלה, 'שתהיה תפילתו מפורשת ולא תהיה סובלת פירוש בלתי הגון'.

פלאי פלאות: דבר נורא מבואר בגמ' (בבא מציעא דף קו). שאם בעל השדה אמר לחוכר לזרוע חטים, והחוכר זרע שעורים, ולקח השעורים יחד עם רוב השדות בבקעה, אומר לו בעל השדה, אם היית זורע חטים היה מתקיים בי הפסוק (איוב פרק כב פסוק כח) וְתִגְדָּר אֹמְרֵי יְיָקָם לָךְ, ואני ביקשתי בתחילת השנה שאצליח בחיטים, ולא ביקשתי על שעורים. הרי, שהתפילות מתקבלות בדיקוק כפי הנוסח שביקש.

וכתב המשך חכמה (במדבר פרק כא פסוק א) שהמקור של הגמ' שהתפילה מתקבלת בנוסח המדויק, הוא מהפסוק וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִקְלָה עֶבֶד יֵשֶׁב הַגְּבָב, ופירש רש"י זה עמלק, ששינה לשונו ודיבר בלשון כנען כדי שישאל 'תפללו לנצח את הכנענים, והם אינם כנענים. כלומר, למרות שאם היו יודעים שהם עמלקים היו מתפללים על עמלקים, מכל מקום התפילה מתקבלת כפי שהתפללו בפועל.

של קדושה ב'אלוקי נצור', יכול אחר כך להוסיף בקשות פרטיות, ונחשב שאומרים באמצע התפילה.

והורה (דעת נוטה חלק א עמוד שכב), שעדיף לבקש ב'אלוקי נצור', גם אדם שתמיד לא מספיק לסיים שמונה עשרה לפני קדושה, כי שמא הפעם כן יספיק קדושה עם הציבור, ואין לשנות ממה שכתב המש"ב. אך אם בשומע תפילה יכוין יותר, יעשה כרצונו. ולא יכפול ויבקש אותה בקשה פעמיים, גם בשומע תפילה וגם בסוף התפילה.

לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (פניני תפילה עמוד קח) לא יבקש באמצע התפילה, אפילו אם מרגיש בכך התעלות, כדי שלא יפסיק קדושה, שמתוך לענותה כשעומד בתחנונים שאחרי שמונה עשרה. וכל זמן שלא סיים את התחנונים שאחרי התפילה, רשאי להאריך בבקשות אפילו בזמן חזרת הש"ץ, וכמדויק במש"ב (סימן קכב סוף ס"ק ח). שרשאי להאריך עד שעונה קדושה, למרות שכבר התחילו חזרת הש"ץ. אבל אם כבר עקר רגליו, השתעבד לשמוע חזרת הש"ץ, ואסור לו לומר תחנונים באמצע חזרת הש"ץ, כמבואר במש"ב (סימן קכד ס"ק יז) שיש לזהר מלומר תחנונים בעת חזרת הש"ץ.

והוראת הגר"ש ז איערבאך זצ"ל (הליכות שלמה תפילה פרק ח הלכה טז ארחות הלכה 60, פרק ט אות ה, ביצחק יקרא בסוף הספר בהשלמות לעמוד 289) לגבי תפילה על חולה, גם לדעת המש"ב שיכול להוסיף בקביעות, מכל מקום לא יתפלל על כך בכל התפילות יום יום ברצף, כי הוא כמו נדר, וגם נראה כמתעקש ח"ו, וכן משום שנעשה כתפילת קבע ולא תחנונים, אלא יפסיק לזמן מה, ואחר כך כשיירגש רצון מחדש, שוב יתפלל על כך. והתנגד למה שמדפיסים בסידורי תפילה, את הנוסחאות לבקשה שאינן מטופס הברכה.

וביאר הגרש"ז א, שהתפילה על החולה בתוך התפילה, היא רק כאשר החולה בתוך ביתו, או חולה אחר שקשור אליו ומרגיש בצער, כי אין לבוא אל המלך ללא סיבה מיוחדת, שנדחק לבקש עבור זולתו. וגם בחולה אחר, לא נחשב צרכי רבים, כיון שמזכיר חולה מסוים.

והוסיף הגרש"ז א, הרוצה לבקש דבר בתפילתו, ולא הספיק בשומע תפילה, כי הזדרז להספיק לענות לקדושה, רשאי לעיתים לומר את בקשתו אחרי קדושה בחזרת הש"ץ, אך לא בקביעות, והעת המסוגלת ביותר לבקשות, היא בתחנון בעת אמירת 'שומר ישראל', לפני 'מתרצה ברחמים'. והידוש בשבט הלוי (חלק ח סימן כא) שהמוסיף תחנונים ומטרתו בשביל לעורר את הכוונה, שלא תהיה תפילתו מצות אנשים מלומדה, מותר לבקש גם על העתיד, וכעין התעוררות הניגון שהזכיר שם. וכמבואר בספר חסידים (סימן קנח) וכשתתפלל תוסיף על כל ברכה וברכה מעניינה לצרכיך, כי ביותר הם מכינים את הלב, ואם לא תוכל להוסיף,

מנגל בשר עם מרשמלו

שאלה: בממתק הנקרא 'מרשמלו' (עשוי כספוג צבעוני מתוק), אחד הרכיבים המעמידים את המאכל (מצוין על גבי האריזה), הוא ג'לטין העשוי מדגים. ונשאלת השאלה, האם יש חשש לצלות מנגל של בשר, ולהניח מרשמלו על רשת הצליה, שהרי צולה ואוכל בשר ודגים ביחד. ומה הדין בדיעבד, האם נאסרו באכילה, והאם צריך להגעיל את רשת המנגל?
תשובה א': לדעת **מומחי כשרות שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא) אסור להניח מרשמלו על רשת הצליה שהיה עליו בשר עד שיהבהב את רשת הצליה, ובוודאי שאסור לצלותם או לאוכלם ביחד.

והוסיפו, שיש כשרויות בהם הג'לטין מופק מעור הדג, אולם בכשרויות המהדרות הג'לטין מופק מקשקשת הדג (למניעת חשש ג'לטין מדגים טמאים), ויש להסתפק האם יש לעובדה זו השלכה לגבי האיסור של בשר ודגים שיסודו מצד הסכנה, וחמירה סכנתא מאיסורא, וצ"ע. ומכל מקום לענין אכילת מרשמלו עם חלב הדבר פשוט להיתר, ובפרט כאשר הג'לטין עשוי רק מקשקשים.

ולגבי הגעלת רשת המנגל; מבואר **בדרכי תשובה** שאם בישל בשר ודגים ביחד, הכלי צריך הגעלה, כי בלע איסור שיש בו סכנה, אבל אם בישל בשר עם בליעות של דגים או להיפך, אינו צריך הגעלה. ויש להסתפק אם הניח בשר ומרשמלו ביחד על המנגל האם המנגל צריך הגעלה כדין צלה בשר ודגים ביחד, או שאינו צריך הגעלה כיון שהמרשמלו אינו דג ממש.
תשובה ב': מאידך לדעת **הג"ר שמואל יוסף שטיצברג שליט"א** (בהוראה לרבני הילכתא), ממתק המרשמלו אינו נחשב ממש דגים ופנים חדשות באו לכאן, וגם אין בו טעם דגים, לכן מותר להניח אותו על גבי רשת שצלו עליה בשר לפני כן, קל וחומר משיטות הפוסקים שהתירו ג'לטין מחיות טמאות, כי פנים חדשות באו לכאן. וכעין סברת הפוסקים להתיר אכילת ג'לטין עם חלב מטעם פנים חדשות.

וההיתר בתוקף, אפילו אם יתכן שנשארו חתיכות בשר על גבי הרשת, כשם שאין צריך ליטול ידיו בין בשר לדגים, כמבואר **בשו"ע** (או"ח סימן קעג סעיף ב, יו"ד סימן קט סעיף ג) שאסור לאכול בשר ודגים ביחד ממש, אך לא חייבים לרחוץ את הפה והידיים ביניהם, אם כן הצליה בזה אחר זה מותרת.
ומכל מקום בזמן שמונח הבשר על הרשת, יש לזהר לכתחילה שלא להניח את המרשמלו יחד עם הבשר, ופשוט שצריך לזהר שלא יגעו זה בזה בזמן הצליה.

להבנת טעם ההיתר, חשוב להציג את בירור המציאות; במאכלים רבים כמו מעדנים חלביים סוכריות ג'לי חמצוצים וכדומה, ישנו מרכיב חיוני בשם 'ג'לטין', שתפקידו להקריש את המאכלים לייצב אותם. בתהליך היצור של הג'לטין, לוקחים חומר בשם 'קולגן' שקיים בעצמות בעלי החיים, משרים אותו עם סיד וחומרים נוספים, מעבדים אותו ומשנים את מהותו עד שאינו ראוי לאכילה, ואחר כך עושים ממנו 'פנים חדשות' של חומר הנקרא ג'לטין, ומשום כך בדורות הקודמים היו מגדולי הפוסקים שהתירו אותו באכילה, גם באופן שמוצר מחיות טמאות.

לעומתם, הרבה מגדולי פוסקים סברו שהג'לטין המיוצר מחיות טמאות אסור באכילה, ומותר רק ג'לטין המיוצר מחיות טהורות. ולגבי בשר בחלב, אפילו שמעריבים את הג'לטין במוצרי חלב וכדומה, כיון שאין בו כבר טעם בשר, מותר משום שהשתנה במהלך העיבוד. וגם בהיתר זה יש מפקפקים.

כיום אפשר דרא, שמייצרים את הג'לטין הכשר למהדרין מעצמות וקשקשים של דגים טהורים. ואפילו לפי המנהג שלא לאכול דגים וחלב יחד, מכל מקום מותר לאכול את המעדנים החלביים שיש בהם ג'לטין כי פנים חדשות באו לכאן, ולכל הדעות אין חוששים באופן כזה לאיסור דגים עם חלב.

הבהרה והתנצלות

בגליון הקודם מספר 450 התפרסמה ידיעה בענין בדיקת הסכך מנגיעות. בטעות גמורה השתרבב בתוך הידיעה פרטים שאינם מדויקים בעליל, כאשר בין המדביירים הוכנס בטעות שמו של אברך תלמיד חכם חשוב מאוד, המזכה את הרבים בגמ"ח להשאלת מכשיר ומכירת חומרי הדברה במחירי הקרן לניקוי הסכך ע"פ הוראות הג"ר משה ויא שליט"א, והיה כתוב שכביכול האברך מתעסק במלאכת ההדברה.

כאמור, מדובר בגמ"ח בעיר התורה מודיעין עילית הפועל לשם להציל את ישראל מאיסורי תורה חמורים, המופעל ע"י אברך מופלג העמל לילות כימים. ואיתנו תלין משוגתנו!

משיב הלכה

**הפרס השבועי 100 שקל מזומן
הזוכה בפרס גיליון 450 בסך 100 שקל מזומן
כמר אברהם ישעיהו גלעד הי"ו
תלמוד תורה 'עטרת שלמה' בית שמש
שאלה: האם מותר וראוי לבקש בקשות
פרטיות בשבת ומדוע?**

במטבע התפילה (אלוקי נצור, יקום פורקן, ברכת החודש, הרחמן בברכת המזון), ובאופן פרטי (יהי רצון אחרי ברכות השחר, רבון העולמים אחרי שלום עליכם, רבש"ע בק"ש שעל המיטה), בעת רצון (אחרי הדלקת נרות, בברית מילה כשהתינוק בוכה, על אתרוג בט"ו בשבט, תפילה השל"ה בער"ח סיון), על גשמייות ועל רוחניות, בפה ובהרהור, על חולה מסוכן ושאינו מסוכן?

מקורות: גמ' (ברכות דף כא, שבת דף יב, תענית דף טי), **ירושלמי** (שבת פרק טו הלכה ג וקרובן העדה שם), **מדרש רבה** (ויקרא פרשה לד), **שו"ע ומשנ"ב** (סימן קל סעיף א, סימן רסח סעיף ב, סימן רפח סעיף ט-י, סימן רצד סעיף א, סימן תקפד סעיף א) **מג"א** (סימן קכח ס"ק ע), **אשל אברהם** (בוטשאטש סימן סח).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, כל השולח תשובה נכונה, בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), יכול לזכות בפרס. בחירת הזוכה על דעת רבני הילכתא ולפי החלטתם הבלעדית. התשובות המובחרות יושלחו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

ניתן להגיש תשובות באחד מהאפשרויות הבאות.

- קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- עמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
- חדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
- בפקס מספר 6507823-1532
- במייל 5047867@gmail.com

המדור הוקדש לעילוי נשמת

**הרב משה דניאל בן הרב זאב וולף ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.**

דינים העולים

- א. **ראשונות ואחרונות:** אסור לבקש בקשות פרטיות בג' ראשונות, ובג' אחרונות. אבל לצורך רבים מותר.
- ב. **אמצעיות:** בברכות אמצעיות מותר לבקש בקשות פרטיות, מעין כל ברכה, ויקדים חלק מהברכה קודם הבקשה. ורשאי לבקש על ההווה כגון שיש לו חולה בתוך ביתו, ולא על העתיד שלא יחלה. אחרי אמירת ברוך אתה ד' לא יבקש. בשמע קולנו מותר לבקש כל הבקשות, גם כשאינה מעין הברכה, וגם על העתיד.
- ג. **בסוף התפילה:** לאחר שסיים שמונה עשרה ברכות רשאי לבקש כל הבקשות, בין קודם יהיו לרצון בין לאחריו, ולשיטת הגר"א הבקשות הם רק קודם יהיו לרצון. מכמה סיבות עדיף לבקש את הבקשות הפרטיות בסוף התפילה ולא בברכות אמצעיות.
- ד. **יחיד לצורך רבים:** המבקש על רבים אומר בלשון רבים; בברכות אמצעיות מותר גם באמצע הברכה, ולרבינו יונה מותר רק בסוף הברכה, וטוב לחוש לדבריו. בשמע קולנו גם לרבינו יונה מותר באמצע הברכה, ויש חולקים. לאחר התפילה לכו"ע מותר ליחיד לבקש לצורך רבים, גם באמצע אלוקי נצור.
- ה. **חזרת הש"ץ:** מותר לבקש בקשות פרטיות אפילו אם מחמת כן יפסיד חזרת הש"ץ וקדושה, אבל עקר גרליו אסור לבקש בזמן חזרת הש"ץ.
- ו. **אריכות וקביעות:** יש מי שאומר שלצורך יחיד לא יאריך בבקשות פרטיות בתוך התפילה, אבל לאחר סיום שמונה עשרה רשאי להאריך. לצורך רבים מותר להאריך גם באמצע התפילה. נחלקו הפוסקים האם מותר להוסיף בקביעות בתוך שמונה עשרה, אבל באלוקי נצור לכו"ע מותר.
- ז. **פירוש וכוונה:** חובת המתפלל לפרש בקשתו כראוי. בבקשה פרטית צריך כוונה יתירה, יותר מסדר התפילה הקבוע שאם כיון לבו באבות יצא.

נושא הגיליון הבא:

'בקשות פרטיות בשבת'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש על ידי הר"ר אלי רבינוביץ הי"ו לרגל שמחת הולדת בנו בשעט"מ" יהי רצון שייזכה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו, ולגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים ונאמר אמן.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בידורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא

מענה אנושי: 02-5350-535 פקס: 02-6507-823

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...